

invallen van de duisternis werd de lucht erg vochtig, waardoor de vooruitzichten er niet beter op werden. Achteraf bekeken viel dit toch nog erg mee, gezien het aantal soorten dat uiteindelijk vastgesteld werd. Er werden drie lakens/lampen opgesteld en op twee plekken werd een blacklight-val geplaatst.

In totaal werden tijdens de excursie in de Lauwersmeer 113 soorten vlinders waargenomen (90 macro's, 11 micro's en 12 dagvlinders). Het overgrote deel van de nachtvlindersoorten werd tijdens de avondexcursie waargenomen. De meest bijzondere vangst van de avond was het blauwe weeskind (*Catocala fraxini*), een trekvlinder. Deze zeer grote en zeer fraai getekende en gekleurde uil wordt in Friesland sporadisch waargenomen. Het aantal waargenomen exemplaren is op twee handen te tellen, waarbij de meeste waarnemingen reeds erg oud zijn. Een aantal andere interessante soorten die tijdens de avondexcursie werden waargenomen zijn *Archanara dissoluta* en *A. geminipuncta* (soorten van over het algemeen wat nattere gebieden), *Malacosoma neustria*, *Notodonta tritophus*, *Tholera cespitis*, *Hada plebeja* en *Xestia sexstrigata* (soorten van over het algemeen drogere zandgronden en hierdoor minder goed te verklaren voor dit gebied), *Craniophora ligustri*, *Earias clorana* en *Tholera decimalis*. Een aantal wat minder algemene spanners die eveneens werden waargenomen zijn *Calospilos sylvata*, *Eupithecia innotata* en *Ligdia adustata*.

Inventarisatie Oostermeer/Hoogzand en Bergumermeer 2003. Gerrit Tuinstra

Een aantal jaren geleden is een aantal leden van de Vlinderwerkgroep Friesland begonnen met het jaarlijks inventariseren van nachtvlinders in een bepaald gebied. Hierbij wordt een vooraf vastgesteld gebied, gedurende het seizoen een aantal keren bezocht en geïnventariseerd op de aanwezigheid van nachtvlinders. In voorgaande jaren stonden steeds "echte" natuurgebieden op het programma. Met "echte" natuurgebieden bedoel ik dan gebieden die de functie natuur hebben, bijvoorbeeld bos- en/of heidegebieden.

Het afgelopen jaar is de inventarisatie uitgevoerd door Siep en Jannie Sinnema, Henk en Auke Hunneman en ondergetekende. Voornamelijk in de eerste helft van het jaar werd er in een gebied geïnventariseerd dat primair de functie landbouw heeft. Natuur en landschap zijn eveneens belangrijke functies, in dit houtwallengebied rond Oostermeer en Hoogzand. In de tweede helft van het jaar werd de aandacht wat verschoven naar een plek op de scheiding tussen een gebied met de functie natuur en een gebied met de (hoofd)functie landbouw. Hierbij gaat het om het natuurgebied langs de oostelijke oevers van de Bergumermeer, die aansluiten op het hiervoor genoemde houtwallengebied.

Om een volledig beeld van de nachtvlinderfauna in de gebieden te krijgen, is het eigenlijk nodig om volgend jaar opnieuw een aantal keren de gebieden te bezoeken. Het aantal bezoeken in het afgelopen seizoen is onvoldoende voor een

optimaal beeld. Dan is het zinvol om het houtwallengebied in het tweede deel van het seizoen en het gebied bij de Bergumermeer in de eerste helft van het seizoen te bezoeken.

Het houtwallengebied is een zeer kleinschalig gebied, waarbij intensief beheerde graslandpercelen (met een meestal zeer eenzijdige grasvegetatie) begrensd worden door houtwallen. Door het intensieve beheer van de grasmat en de eenzijdige vegetatie, kan verondersteld worden dat het grootste deel van de aanwezige nachtvlinderfauna afhankelijk is van de bomen, struiken en kruiden in de houtwallen en andere in het gebied liggende kleine landschapselementen (bv. poelen, singels en erfbeplantingen). De houtwallen in het gebied zijn over het algemeen goed ontwikkeld, waarbij een gevarieerde structuur en een grote variatie aan planten aanwezig is, wat ten goede komt aan de nachtvlinderfauna.

Het natuurgebied langs de Bergumermeer bestaat voor een deel uit riet- en moerasvegetaties (in de zone langs het water) en voor een deel uit schrale, soortenrijke hooi- cq. graslanden. Opvallend in de graslanden hier is o.a. het moeraskartelblad (*Pedicularis palustris*) en diverse zeggesoorten. In de rand van een van de graslanden staat naast diverse andere gras- en kruidensoorten ook kamgras (*Cynosurus cristatus*). In een sloot tussen het grasland en de rietvelden groeit erg veel krabbescheer (*Stratiotes aloides*), de plant waar de (ook in het gebied voorkomende) Groene glazenmaker (*Aeshna viridis*) afhankelijk van is.

Momenteel wordt er druk gewerkt aan de invoer van de verkregen gegevens. Daarom is er nu nog geen volledig overzicht van de inventarisatiegegevens van het afgelopen seizoen te geven. Daarbij komt ook nog dat de bladmijnen-excursie, gepland voor 18 oktober (zie elders in deze Flinterwille), hopelijk nog diverse soorten zal opleveren. Deze excursie wordt namelijk gehouden in het gebied waar de inventarisatie is uitgevoerd. Ook de gegevens van de excursie zullen verwerkt worden in het totaaloverzicht.

Een aantal soorten die voornamelijk in het begin van het jaar in het gebied gevangen zijn, zijn: *Achlya flavicornis*, *Plagodis dolabraria*, *Apocheima hispidaria* en *A. pilosaria*, *Peridea anceps*, *Stauropus fagi* en *Xylocampa areola*. Deze soorten kennen we voornamelijk van de gebieden op de drogere zandgronden, meer in het zuidoosten van de provincie. Omdat ook het gebied rond Oostermeer tot de zandgronden behoort en omdat de zomereik (*Quercus robur* – voedselplant van een aantal van de genoemde soorten) veelvuldig in de houtwallen in het gebied voorkomt, passen de soorten hier prima thuis. Dat ze er daadwerkelijk voorkomen is nu met deze inventarisatie aangetoond.

Eén soort die ik nog wil noemen is *Spilosoma urticae*, een beervlinder die sterk lijkt op de algemene witte tijger (*Spilosoma lubricipeda*) maar hiervan (meestal) te onderscheiden is door het ontbreken van het grote aantal zwarte stippen op de voorvleugels. Echter dit kenmerk is niet altijd bindend. Soms kan *S. urticae* meer stippen hebben of *S. lubricipeda* veel minder dan gewoonlijk. Een beter kenmerk is de kleur van de sprieten. Bij *S. lubricipeda* is de bovenkant van de sprieten

zwart, terwijl die bij *S. urticae* veel lichter (witter) is. De soort wordt in Friesland vrij weinig waargenomen en is voornamelijk bekend van natte gebieden. Tijdens de inventarisatie is de soort in de hooi- en graslanden langs de Bergumermeer (in redelijk aantal) waargenomen.

In de volgende Flinterwille of op de volgende voorjaarsbijeenkomst zal een totaaloverzicht van het aantal soorten worden weergegeven, waarbij ook nog een aantal (bijzondere) soorten wordt toegelicht.

Bijzondere vlinderwaarnemingen op Terschelling en Vlieland in 2003. Piet Zumkehr

De zomer van 2003 staat te boek als een van de warmste van de laatste honderd jaar, en tevens als een jaar met langdurige perioden zonder noemenswaardige neerslag. Ideale omstandigheden dus voor warmteminnende vlinders en trekvlinders. Verscheidene soorten lieten zich dan ook in uitzonderlijk grote aantallen zien. Ook een aantal zeldzame soorten doken sinds lange tijd op. Hieronder een indruk van de bijzondere waarnemingen op Terschelling en Vlieland.

Anjermot (*Cacoecimorpha pronubana*).

De Anjermot is duidelijk een warmteminnende soort. Het motje waarvan de rups leeft in de bloemen van Anjers en andere tuinplanten werd tot enkele jaren geleden slechts aangetroffen in plantenkassen. De eerste populaties buiten de kassen werden in de negentiger jaren van de vorige eeuw in het westen van het land aangetroffen, in de nabijheid van de kassen waarin ze al langer voorkwamen. In 1996 deed de Plantenziektekundige dienst te Wageningen een landelijk onderzoek met feromoonvallen om de verspreiding van de Anjermot in kaart te brengen. Toen kwam de soort in het noorden van het land niet voor. Ik kreeg toen de beschikking over twee feromoonvallen om de aanwezigheid van de soort op Terschelling vast te stellen, echter zonder succes. De Anjermot is pas in 2002 voor het eerst op Terschelling opgedoken. Inmiddels is de soort talrijk geworden, want na een eerste voorjaarswaarneming op 15 mei in Midsland, bleef de soort de hele zomer in redelijke aantallen aanwezig. Op 5 september deed ik een proef met een feromoonval die nog sinds 1996 in een la opgeborgen lag. De eerste vlinder verscheen binnen enkele minuten, echter niet op de val, maar in de bijkeuken bij de envelop waarin de val opgeborgen had gezeten. In een uur tijd verschenen 16 vlinders op de val, daarna echter geen enkele meer. Uit de proef is gebleken dat het feromoon dat in 1996 op de val is gesmeerd na zeven jaar nog steeds werkte. Ook is komen vast te staan dat de Anjermot op Terschelling een aanzienlijke populatie heeft kunnen opbouwen.

Paardekastanjemineermot (*Cameraria ohridella*)